

Нина Русева

РОЛЯТА НА ЦВЕТА В СКУЛПТУРАТА СЛЕД 1980 г. В БЪЛГАРИЯ И ЗАПАДНА ЕВРОПА

Цветът в скулптурата е обширна тема, която може да се разглежда многоплатно и в широк диапазон. Когато говорим за цвета в скулптурата, има две възможности: това да бъде материалът, от който е направена самата скулптура, или повърхността на скулптурата да бъде полихромно третирана. Полихромията е многоцветно третиране и цветна намеса с различни цветни материали върху триизмерни и релефни повърхности и форми. Цветовете са тясно свързани с праисторическия опит на човечеството и предизвикват ясно различни и измерими състояния (Харалд 2010, с. 18). Темата за цвета е безкрайна и интересна. Тя води началото си от праисторическо и антично време. Този похват е използван като засилващо силата на образа средство от най-древни времена. Единствената възможност да бъдат различни от по-голямо разстояние е релефите и статуите да са оцветени в различни цветове – бяло, нюанси на кафявото и черното – така, че дори в моментите, когато фигурите се преплитат, да бъдат видимо разграничавани. Примерите от древността показват колко лаконично и съвършено неолитният художник е използвал цвета, за да подсили ефекта на формата и обема на създадените от него триизмерни предмети и образи с един преглед във времето, преминавайки през Древен Египет, Асировавилон, Древна Гърция и готическите изображения в католическа Европа. Значението на цвета върху скулптурната форма през вековете търпи своето развитие. Съществуват трансформации, които се отнасят към различните периоди с техните стилови особености и различия. Цветът в скулптурата е активно изразно средство в модерното триизмерно пластично изкуство. Присъства в творчеството на съвременни автори, използващи цвят в творбите си, както и в техните търсения и експерименти: Аниш Капур, Тони Краз, Павел Койчев, Крум Дамянов. Сама по себе си скулптурата е достатъчно силна като изразно средство със своята триизмерност, а намесата на цвета дава още една възможност за по-голямо визуално въздействие.

От изложеното дотук става ясно, че използването на цветна намеса върху произведенията на триизмерната скулптура за постигане ефекта на въздействие е прием, прилаган от дълбока древност до наши дни. Особен интерес е търсенето на експресивност в скулптурата в по-новия т.нар. преходен период в България на фона на традиционно известната с авангардизма си природа на европейски творци. Това определя и целта на настоящото изследване, а именно:

Представеният накратко текст набелязва и разглежда многообразните възможности на цвета в скулптурата, пластиката и изобщо триизмерната форма, преминаваща понякога в граничеща с архитектурата пластичност, в България и Западна Европа в конкретен период: от 80-те години на XX век до наши дни.

В по-обемното изследване (дисертационен труд) са разгледани отделни примери от многобройни събития (изложби и симпозиуми на съвременна скулптура, съвременно концептуално изкуство, също така керамика и стъкло от 80-те години на XX век до днес), в България и Европа, които доказват определящата роля на цвета в художественото произведение. Онагледява се връзката между цвета и повърхността на даден обект, форма, пластика. Тази връзка се състои главно в цвета, после в материала, техниката и подхода. В изследването са цитирани научни разработки на теоретици, художници и учени, експериментирали и боравили с цвят, които са открили фундаментални факти за цвета като материя и изразно средство. Литературният преглед в разработката разглежда цвета от гледна точка на физиката, физиологията, символиката, психологията, историята, полихромията, философията и изкуството. Като примери са приложени интервюта разговори със съвременни скулптори, които споделят за източниците на своето вдъхновение. Освен интуиция авторът трябва да има и придобити знания за цвета, за да го

разбере и приложи адекватно в зависимост от творческата си идея.

За целта е представен кратък преглед на историята на полихромията в скулптурата още от най-древни времена и използването на цвета в триизмерните пластики, релефи от времето на неолитното изкуство. Проследено е развитието на цветната скулптура до днес, разглеждат се цвета като основно изразно средство както в репрезентативните скулптурни творби, така и в произведенията на съвременните автори. Цветът е важен елемент за изразяване на творческа идея в скулптурното изкуство. Той може да въздейства на физиологично, психологическо, емоционално и духовно ниво и е важен компонент в живота на човека. Също така е интересен като предмет на научно и творческо изследване. В зависимост от творческото решение цветът в дадено произведение може да има основна или второстепенна роля или да отсъства. За да се постигне цветово въздействие, се избират определени цветове, предаващи най-правилно творческата идея. А когато цветът е използван случайно в дадена творба, това се забелязва мигновено. Цветът е едно от основните изразни средства в изкуството наред с ритъма, формата, големината, структурата, пропорцията, движението, градящи облика и въздействието на всяко художествено произведение.

Художественият аспект на цвета е разгледан в смисъла на практическата работа. Цветът постепенно се освобождава във времето от формата, традицията, символиката, дори технологично при някои автори става израз и указ на концептуалното изкуство или е оставен да присъства без конкретен замисъл освен този – да изразява само себе си.

Съществува тенденция някои от съвременните артисти да се вдъхновяват, повлияват и използват орнаментни, композиционни особености, техники и цветове като средство за изразяване на техните творчески идеи и послания. Понякога лични, психологически, философски, социално ориентирани. В тези идеи се наблюдава възраждането на древната скулптура, на която обаче неминуемо е добавен новият облик на съвремието. Древните племена са влагали сериозни послания чрез цветовете на керамичните предмети, които са създавали. В древността полихромията е била водеща за приближаване на мащабните храмове към човешкото, както и за разграничаване на формата от цялото. Полихромията е повече културен феномен, отколкото манифестация на социални желания и експресия. Цветът се възприема като натурален феномен и заема

важно място в живота на хората. Древните египтяни разбират цвета като същината на характера на живеене и съществуване, както и свързват значението на думата „цвет“ с „характер“. Всичко има своите характерни оцветявания и е разпознаваемо чрез цвета и може да бъде квалифицирано от това – поне в естествения свят или където системата като цветен символизъм е била открита и много устремена. Въпросът за мястото на цвета е бил винаги дискутиран въпрос. Дали цветът принадлежи към обекта или субекта. Много е написано за цвета и неговите аспекти. Отговорите на всички тези въпроси вероятно се крият в самите нас и връзката ни с цвета. Полихромната скулптура ни поддържа в специална връзка към входа на комплекс последици от особеностите на цветния феномен. Цветната теория и цветният символизъм са две отделни проучвания и следствия. Всъщност теорията обяснява натуралния феномен като цвет и също поставя в рамка и излага широки вдъхновяващи знания, сред които водещо е описанието на естествените закони, отнасящи се до поведението на съответния феномен. Във връзка с цветния символизъм се развиват редица правила, които съгласуват и определят подробностите, описани като предназначение. Представените разговори с автори в България, боравещи с цвета в своите пластики, показват вдъхновението им от полихромията в древността; почти всички споменават като най-вдъхновяващ подсъзнателно или съзнателно Египет.

Развитието на изкуството от 80-те години на XX век е свързано с актуалните исторически събития. Тенденциите от миналото продължават активно да присъстват в най-съвременните творчески търсения, тъй като всеки нов художествен похват води началото си от изкуството на предшестващите десетилетия. Изкуството се променя непрекъснато и тези зараждащи се художествени явления се отразяват в редица галерии по-света, които днес играят важна роля за представянето на новото изкуство. По този начин художествените движения и тенденции съществуват в публичното пространство (Римшнайдер, Грьозеник 2013, с. 6-7). В разработвания труд са посочени конкретни примери, като се засяга една малка, но съществена част от световните автори, които умело използват цвета в своите триизмерни пространствени творби.

Може да се каже, че проведеното изследване си поставя за цел да подчертае ефективността от използване на цвет при изграждане на триизмерни произведения, скулптури и пластика и чрез добре подбрани методологични похвати, акцентиращи върху европейски опит от по-

следните години. Добре подбран исторически материал и мнения на водещи артисти недвусмислено потвърждават идеята за налагаща се необходимост от прилагане на този прийо̀м за подсилване формата на въздействие.

Цветът е толкова важно изразно средство в едно художествено произведение, колкото формата, структурата, размерите, материала и замисъла му. В настоящото изследване са структурираните проблеми за цвета, за предаването на едно синтезирано знание, за връзката между художествената форма и използването на цвета като допълнително средство за определено внушение: динамика, покой, експресивност, обобщаване на формата, т.е. разглеждане на един от формалните проблеми в скулптурата. Темата засяга цвета в скулптурата, полихромията в триизмерните форми. Цветът е явление, възприемано чрез зрението. Материалната повърхност, върху която обикновено цветът присъства, е само следствие на този факт. Цветът може да бъде елемент на концептуалното изкуство дори в случаи, в които дадената творческа идея го отхвърля като значим, защото отхвърляйки го или приемайки го, той винаги ще присъства под усещането за едно или друго визуално впечатление, дори и в ахроматичното или различно виждане. Завладяващ и провокативен в символичен и несимволичен аспект, освободен и изразяващ само себе си, цветът може да бъде език за художествена творба от всякакво естество, скулптура, пластика, дизайн, инсталация, както и да присъства и да се намесва в пространството, създавайки различни зрителни представи и илюзии.

Библиография

РИМШНАЙДЕР, Буркхард, ГРЪОЗЕНИК, Ума, 2013. *Изкуството днес*. Icons, Taschen, ISBN 954-9-81717-2.

ХАРАЛД, Брем, 2010. *Магията на цветовете*, Софтпрес, © 2010.

Използвана литература

1. MOSZYNSKA, Anna, 2013. *Sculpture Now (World of Art)*. London: Thames & Hudson. ISBN 978-0-50020-417-7.
 2. АЛМАЛЕХ, Мони, 2007. *Езикът на цветовете*, София: Аскони-издат, © 2007.
 3. РАЙЧЕВ, Румен, 2005. *Цветовете в изкуството*. София: Издателство ЛИК, ISBN 954-607-683-Х.
 4. СПАСОВА, Правда, 2007. *Кратък пътеводител през европейската философия за художници*. София: НХА, © 2007.
-